

Rapport van deputaten contact met de overheid

1. Inleiding

Hieronder treft u het verslag aan van onze werkzaamheden in de jaren 2016 – 2019. Het
5 betreft, zoals ons gevraagd is, een verslag op hoofdlijnen. Dat betekent dat tal van
onderwerpen die ook onze aandacht hadden in dit verslag onvermeld blijven. Uiteraard zijn
we graag bereid om in uw (commissie)vergadering een toelichting te geven op dit verslag
en op onze werkzaamheden.

10 2. Samenstelling deputaatschap

Ons deputaatschap bestond in de afgelopen periode uit prof. dr. T.M. Hofman (voorzitter),
V.J.M. van Arkel (secretaris en gedelegeerde in het CIO), ds. C.A. den Hertog, J.P. Tanis
en drs. A. Hakvoort. Halverwege de periode is prof. Dr. M.J. Kater de vergaderingen gaan
15 bijwonen. Br. Kater is beoogd opvolger van br. Hofman. Br. Hakvoort was tot en met de
laatste synodeperiode secundus maar is met ingang van de huidige zittingsperiode deputaat
geworden. We beschikken niet meer over een secundus. In de praktijk is dit echter ook niet
nodig geweest en is er sprake geweest van continuïteit in voorzitterschap en de
werkzaamheden van deputaten contact met de overheid. De broeders Aalbersberg en Van
Wijk zijn tussentijds teruggetreden vanwege persoonlijke keuzes en omstandigheden. Wij
20 danken beide broeders voor hun inzet in de afgelopen jaren. Deze vacatures hebben wij
niet tussentijds ingevuld omdat we nog konden beschikken over het minimumaantal van
vijf deputaten.

25 3. Opdrachten GS 2016

De GS van 2016 heeft betreffende ons deputaatschap het volgende besloten:

- a. *de handelingen van deputaten goed te keuren;*
- b. *het bijgevoegde beleidsplan vast te stellen;*
- c. *opnieuw deputaten te benoemen.*

30 4. Vergaderingen

Het deputaatschap heeft in de afgelopen synodeperiode 10 maal vergaderd in Apeldoorn
waarbij wij telkens gastvrij zijn ontvangen in het gebouw van de TUA. Deze
vergaderingen zijn in goede harmonie verlopen. Kern van de werkzaamheden bestonden
uit het volgen van de ontwikkelingen binnen het CIO. In dit rapport doen we uitgebreid
35 verslag van de ontwikkelingen binnen het CIO, inclusief alle deelcommissies waarin wij
als kerken vertegenwoordigd zijn.

40 5. Onderzoek naar het functioneren van deputaten overheid in de toekomst

Tijdens de achterliggende periode van werkzaamheden drong zich de vraag naar taak en
functie van het deputaatschap voor contact met de overheid steeds meer op. Zo kwam er
een eerste interne bezinning tot stand waarbij probleemvelden en werkterreinen in
40 onderling gesprek verkend werden. Vanuit deze bezinning willen deputaten enkele
belangrijke aspecten onder de aandacht van de synode brengen, omdat onzes inziens het
geheel om een vervolg vraagt.

45

Veranderingen

In eerdere rapporten, met name in de nota '*Kerk en overheid in de postmoderne
samenleving*', hebben deputaten de kerken reeds op de hoogte gebracht van belangrijke
veranderingen die zich de laatste jaren manifesteren in onze samenleving en in de
50 verhouding kerk en overheid. Die veranderingen raken tevens het functioneren van ons

deputaatschap in de diverse verbanden. Zonder volledig te zijn wijzen we op de veranderde rol van de overheid. Daarbij vervullen de media een belangrijke functie en zien we aspecten als marktwerking, decentralisering, digitaal communiceren etc. het karakter van de omgang tussen overheid en samenleving veranderen. Dat raakt niet alleen burgers, maar

5 evenzeer bedrijven, stichtingen en instituties. De kerken worden steeds minder gezien als eigensoortig en krijgen te maken met veel regel- en wetgeving die voor de andere sectoren van de samenleving van kracht is. Het rapport dat thans voorligt schetst die tendens met name bij de werkzaamheden van het CIO. Er ontwikkelt zich steeds meer een

10 netwerksamenleving waarbij de klassieke contacten minder relevant worden geacht en individualisering, mobiliteit en globalisering sterk aan belang winnen. De verschuiving van landelijk naar regionaal en plaatselijk niveau heeft ook gevolgen voor de werkzaamheden van deputaten. De lokale kerken participeren in verschillende plaatselijke initiatieven, waarbij zich allerlei contacten met de overheid(sinstanties) min of meer spontaan ontwikkelen.

15 Organisatorisch hebben onze kerken rondom het Dienstenbureau in Veenendaal ook een ontwikkeling doorgemaakt. Vragen die eerder door de plaatselijke kerken aan deputaten werden gesteld komen nu sneller rechtstreeks bij Veenendaal binnen en worden daar veelal afgehandeld. Er is o.a. op het terrein van de financiële en fiscale regelgeving op het bureau expertise aanwezig waarvan de lokale kerken dankbaar gebruik (kunnen) maken.

20 *Werkterreinen en afstemming*

De gesignaleerde tendensen hebben ook gevolgen voor de taakuitoefening van het deputaatschap. Dat plaatst deputaten voor vragen. Waar dienen nu de accenten te liggen om werkelijk dienstbaar te zijn aan de kerken? Een scala van probleemvelden manifesteert

25 zich in de huidige samenleving. Dat betreft niet alleen de omgang met het multiculturele karakter van de maatschappij, maar evenzeer allerlei ethische vraagstukken die het persoonlijk en maatschappelijk leven raken. Welke taak hebben deputaten daarbij richting de overheid en de samenleving? De thematiek van de taakverdeling raakt tevens de opbouw en organisatie van ons eigen kerkelijk leven. Deputaten vertegenwoordiging

30 hebben ook een eigen plek, die door de tijd min of meer van karakter veranderd is. Als afzonderlijk deputaatschap is ADMA al geruime tijd niet meer werkzaam in onze kerken. Die taken zijn nu geïncorporeerd binnen het huidige deputaatschap diaconaat. Dat heeft gevolgen voor de werkvelden van deputaten diaconaat en deputaten overheid, qua afstemming om overlap of omissies te voorkomen. Dat raakt met name de bezinning op de

35 actuele maatschappelijke en ethische vraagstukken. Deputaten voor de gezondheidszorg krijgen eveneens te maken met allerlei maatschappelijke vraagstukken, vaak met een ethisch karakter. Wie neemt wat ter hand en welke gevolgen heeft dat voor de contacten met de overheid op diverse niveaus?

40 *Manco*

De financiële, fiscale en juridische aspecten van het kerkzijn worden op een zeer deskundige wijze behartigd door het CIO in de contacten met de overheid en overheidsinstanties behartigd. De voorlichting aan de aangesloten kerken is adequaat. Daarentegen ontbreekt een dergelijk orgaan als het gaat om de grote maatschappelijke en

45 ethische uitdagingen waarvoor de kerken zich heden ten dage geplaatst zien. Binnen ons deputaatschap van de CGK, met een relatief klein aantal kerken, manifesteert zich juist nu de behoefte aan een bredere bezinning op die terreinen. De benodigde expertise voor de vaak complexe vraagstukken en uitdagingen hebben deputaten veelal niet zelf ter beschikking. Het spreken van de kerken zal inhoudelijk verantwoord en van een goed

niveau dienen te zijn om zinvol te kunnen participeren in het maatschappelijk debat dat op veel terreinen aan de orde is.

Voorstel

- 5 Vanwege het bovenstaande stellen deputaten uw vergadering voor om het deputaatschap voor de volgende periode een studieopdracht te verstrekken om te onderzoeken of en hoe deputaten voor contact met de hoge overheid dienstbaar kunnen zijn aan de kerken en in de sterk veranderde en veranderende samenleving. Deputaten zullen daarbij, na verdere verkenning van de problematiek c.a., hun instructie dienen te toetsen aan de vereisten voor
10 de huidige omstandigheden. In de rapportage aan de volgende GS kunnen zo nodig voorstellen worden gedaan voor verbeteringen met het oog op het gewenste functioneren van het deputaatschap.

6. Activiteiten

- 15 De vergaderingen van het Breed Beraad Woerden werden bezocht door de voorzitter en/of secretaris. Als Christelijke Gereformeerde Kerken participeren wij binnen het zogenaamde Breed Beraad. Breed Beraad is een initiatief van de Gereformeerde Gemeenten (2010) om 'uitdrukking te geven aan het profetische getuigenis richting overheid en samenleving' en om het, 'initiëren en onderhouden contacten met gelijkgezinde kerkverbanden en
20 gezamenlijk optrekken richting overheid en samenleving' Het initiatief is destijds richting een achttal kerken uitgegaan, waaronder de CKG. Het werd breed gesteund: de zorgen binnen de samenleving werden en worden gedeeld. De kerk heeft zelfstandige verantwoordelijkheid richting de overheid en heeft de verantwoordelijk de overheid te wijzen op haar rol in de samenleving. Het Breed Beraad is een informeel platform, met
25 name gericht op medisch-ethische vraagstukken. Daarmee is het een platform dat nadrukkelijk geen concurrent van het CIO, maar zich als aanvulling ziet. De deelnemers aan het Breed Beraad hebben ruimte om niet deel te nemen aan initiatieven. Inhoud van de vergaderingen is de gezamenlijke bezinning op maatschappelijke vraagstukken, zoals tamelijk recent de wetgeving rond huwelijksdwang of de
30 ontwikkelingen rond gender. Ook worden pogingen gedaan om als Breed Beraad meer in contact te staan met christelijke politieke partijen om te bezien of er sprake kan zijn van het versterken van elkaar. De Nederlands Gereformeerde Kerken (NGK) hebben in 2017 besloten hun deelname te beëindigen. Wij vinden het jammer dat de NGK is afgehaakt. Het is van belang dat de kerken die zich gebonden weten aan het gereformeerde belijden met
35 elkaar in gesprek blijven ondanks de verschillen in opvattingen. Het verdwijnen van de NGK betekent het verlies aan een zekere breedte aan deelnemende kerken.

- Met deputaten diaconaat en deputaten pastoraat in de gezondheidszorg heeft op 13 juni 2018 overleg plaatsgevonden. Wij hebben met de zusterdeputaten gesproken over het
40 thema armoede en gerechtigheid. Wij hebben begrepen dat diaconaat en pastoraat een voorstel doen aan uw synode om een opdracht te ontvangen om als deputaten verder vorm te geven aan dit thema binnen onze kerken. Wij onderschrijven dit voorstel van harte. Het gaat om een belangwekkend thema.

- 45 Ook heeft er een gesprek plaatsgevonden tussen de voorzitters en secretarissen van deputaten contact met de overheid (equivalent) van de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt.

- 50 Bij de participatie binnen het CIO, zowel plenair als in de diverse subcommissies zal worden stilgestaan in de vervoloparagrafen van dit rapport.

Wij participeren als waarnemer binnen de volgende platforms:

- Platform Waarden en Normen.
- Platform Zorg voor Leven.

5 Het Platform Waarden en Normen heeft als doel bezinning over maatschappelijke thema's en de participatie in het maatschappelijk debat bevorderen vanuit christelijke waarden en normen. Naast bijeenkomsten (die in de afgelopen periode vrij beperkt zijn gehouden) wordt ook jaarlijks een Zomerschool georganiseerd, waarin jonge mensen worden
10 toegerust op hun positie als christen in de samenleving. Het platform Zorg voor Leven organiseert eveneens bijeenkomsten en expertmeetings zoals over dementie en de niet invasieve prenatale scans. Verder heeft het platform een bijdrage geleverd in het kader van de evaluatie van de abortuswetgeving. Ten slotte organiseert het platform de jaarlijkse 'Week voor het leven'.

15 Recent zijn wij benaderd om te participeren in een nieuw platform voor het gezin. Verschillende maatschappelijke organisaties hebben in het voorjaar van 2018 gezamenlijk de ambitie uitgesproken om te komen tot een gezinsplatform dat de belangen van het gezin in Nederland gaat behartigen. Doel is om een stichting te vormen die aandacht vraagt voor de plaats van het gezin in de maatschappij. Dit onder andere door:

- 20 - het bij elkaar brengen van organisaties die willen opkomen voor het belang van het gezin;
- signaleren van ontwikkelingen die relevant zijn voor de positie van het gezin en anderen daarop attenderen;
- coördinatie of afstemming van activiteiten van bij het platform betrokken organisaties;
- 25 - beleidsbeïnvloeding en belangenbehartiging bij politici en beleidsmakers.

Wij zien raakvlakken met ons werk als deputaten en denken dat het meerwaarde heeft om als kerken het werk van het platform te ondersteunen. Gezinnen zijn de hoeksteen van de samenleving. Velen zien dit echter niet meer zo. Het klassieke, Bijbelse gezin heeft daarom speciale aandacht nodig. Daarom stellen wij uw synode voor om de ontwikkelingen van dit
30 platform te volgen en hierin te participeren.

7. Ontwikkelingen in het CIO

Wij zijn lid van het CIO, het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken. Hieronder schetsen wij kort de ontwikkelingen binnen het CIO. Het ledental is stabiel. In de afgelopen jaren
35 zijn enkele kleine kerkgenootschappen toegetreden. Ook zien we meer kerkverbanden lid worden die wortels hebben in migrantengemeenschappen. Op dit moment zijn alle grote(re) kerkgenootschappen lid van het CIO. Het Contact heeft ten doel:

- a. de gemeenschappelijke bespreking, behandeling of afdoening door de participerende kerken van op het terrein van kerk en overheid gelegen zaken, die daartoe hetzij door een
40 of meer kerken worden ingebracht; hetzij door het Contact eigener beweging ter hand worden genomen; hetzij door de overheid bij het Contact aanhangig worden gemaakt en daar ter gemeenschappelijke behandeling worden aanvaard.
- b de gemeenschappelijke verzorging –door middel van commissies van het Contact– van daartoe aangewezen taken of belangen, waarbij er met name commissies zijn
- 45 1. voor de geestelijke verzorging in de inrichtingen van het Ministerie van Justitie (CIO-J);
2. voor de geestelijke verzorging binnen de krijgsmacht (CIO-M);
3. voor de geestelijke verzorging in de gezondheidszorg (CIO-G);
4. voor alle regelgeving die betrekking heeft op hetgeen gebeurt in of met de kerkelijke gebouwen (CIO-K);
- 50 5. voor het godsdienstonderwijs op de openbare basisscholen (CIO-O).

Het CIO heeft voor zichzelf geconstateerd dat zijn positie ten opzichte van de overheid en ten opzichte van de leden de afgelopen jaren is veranderd. Het CIO is als een soort brancheorganisatie de aangewezen partij om namens haar leden de gemeenschappelijke noemer te verwoorden naar de media, naar politiek en naar ministeries. In toenemende mate komt daar ook een publiek woordvoederschap bij. De vraag is hierbij hoe zich dit in de toekomst ontwikkelt. Als men vanuit de overheid met de kerk wil spreken waar moet deze zich dan vervoegen? Bij de Raad van Kerken? Maar daar zijn niet alle kerken - waaronder ook de CGK-lid van. Breed Beraad Woerden vertegenwoordigt slechts een klein deel van kerkelijk Nederland. Het CIO buigt zich in het algemeen gesproken over 'techniek' en niet zozeer over 'ethiek'. Dit zien we ook aan het vervolg van deze rapportage. Beschreven zal worden welke dossiers er door het CIO zijn behandeld en wat dit betekent voor de kerken. Het gaat daarbij over:

- ANBI-status
- AVG
- E-herkenning
- LEI
- UBO-register
- Inschrijving KvK

De rapportage over de diverse commissies binnen het CIO volgt verderop in het rapport.

Opvallend aan de hieronder beschreven thema's is het hoog technische gehalte ervan, samen te vatten in de steekwoorden: controle, registeren, toezicht en softwaresystemen. Onderwerpen die het CIO en de kerken veel tijd, geld en energie kosten maar die – op de keper beschouwd – voor de kerken geen echte meerwaarde hebben. Wij zijn daarom blij met het werk dat het CIO voor de kerken doet en daarmee ons veel werk uit handen neemt. Door nieuwe registraties neemt het werk -en daarmee de kosten- toe. Dit is ook het geval bij wat de kerken zelf moeten doen in de vorm van rapporteren, registeren en het informeren van de eigen gemeenten. Dat maakt het hebben van een goed toegerust Dienstenbureau in kwalitatieve en kwantitatieve zin noodzakelijk. Wij waarderen de contacten met het Dienstenbureau van onze kerken en zien dat er veel werk wordt verzet. Wij zijn ook blij te constateren dat er recent een beleidsmedewerker is aangetrokken.

Resteert wel de vraag hoe wij als kerken omgaan met bovengenoemde ontwikkeling.

Achter al deze registraties gaat een wereld en visie schuil. Een wereld van controle, beheersing en transparantie. Soms terecht maar regelmatig ook een soort schijnzekerheid. Een visie waarbij kerken worden gelijkgeschakeld met elke andere private partij en er geen begrip en aandacht is voor het specifiek eigene van een kerk. Door de ontkerkelijking zijn er binnen ministeries en belastingdienst steeds minder mensen die enig besef hebben van wat kerk zijn betekent. Dat maakt het werk niet makkelijk. Verder zijn door maatschappelijke ontwikkelingen op bepaalde terreinen vraagstukken ontstaan die men via algemene regelgeving poogt op te lossen. Dat geldt bijvoorbeeld voor witwaspraktijken en buitenlandse financieringen. Vanuit politiek correct denken wil men geen onderscheid maken in religie en wordt elke religie over een kam geschoren. Binnen deputaten roept dit alles vragen op: hoe ver gaan we mee? We kunnen niet overzien waar dit alles toe leidt. We voelen wel aan dat beschreven ontwikkelingen vrijheden steeds meer aan banden leggen. Binnen het CIO wordt dit ook wel geconstateerd en ook wel met lede ogen beschouwd. Echter onze indruk is dat de pragmatische lijn prevaleert: we zijn als kerken onderdeel van de samenleving dus zal je daarin toch mee moeten, anders is het isolement de uiteindelijke consequentie. Wat het CIO overigens goed bewaakt, zijn de grenzen van

de vrijheid van godsdienst. We zien dat met name terug bij de ontwikkelingen rond de inschrijving in de Kamer van Koophandel.

ANBI

5 De erkenning als Algemeen Nut Beogende Instelling maakt de fiscale aftrek van giften mogelijk. Na een overgangperiode zijn sinds 2016 de kerkelijke ANBI's gehouden aan een aantal voorwaarden om ook daadwerkelijk in aanmerking te komen voor
 10 belastingvoordelen als giftenaftrek en schenkingsvrijstelling. Voorwaarden betreffen onder andere de digitale publicatieplicht van een aantal gegevens betreffende de financiën van de kerkelijke gemeenten. Het CIO is verantwoordelijk voor het toezicht en de verantwoording op de praktische uitvoering van deze regeling ingevolge een convenant uit 2007. In dit
 15 convenant is vastgelegd dat met behoud van de inrichtingsvrijheid van de kerkgenootschappen, de kerkgenootschappen die gebruik maken van deze regeling door een horizontaal toezicht convenant gehouden zijn aan de ANBI-voorwaarden, dat het CIO erop toeziet dat de kerkgenootschappen ieder op hun eigen wijze verantwoorden dat ze aan de voorwaarden voldoen én dat het CIO hierover de contacten met de belastingdienst
 20 onderhoudt. In december 2017 is met de Belastingdienst een hernieuwd convenant overeengekomen. Bij dit overleg is veel aandacht besteed aan de nieuwe regelgeving, werkwijze van de belastingdienst en de rol van het CIO en meer specifiek de Stichting CIO-ANBI. In 2016 is de stichting CIO-ANBI opgericht. Deze werkstichting staat model voor toekomstige werkstichtingen op andere beleidsterreinen, waarmee de inrichtingsvrijheid van de individuele kerkgenootschappen en de keuzevrijheid om al dan niet deel te nemen aan overheidsregelingen (ANBI, VOG, etc.) wordt geborgd. De Stichting CIO-ANBI is belast met de uitvoering van het nieuwe convenant.

25
 30 Nakoming van de voorwaarden door lokale gemeenten blijft een groot aandachtspunt. Bij de laatste gehouden controle (december 2018) door het Dienstenbureau bleek dat we het als CGK goed doen. Het is van groot belang dit wel vast te houden omdat slordige omgang met de voorwaarden het koepelconvenant in gevaar kan brengen en daarmee de giftenaftrek. Dat laatste scoort met name bij het Ministerie van Financiën al geen hoge ogen: wordt beperkt gebruik van gemaakt door Nederlanders en is erg fraudegevoelig. Het afschaffen van de giftenaftrek zal kerken en gelieerde instellingen echter fors treffen. Belangrijk is het om dit blijvend onder de aandacht te brengen. Wij spreken onze waardering uit voor de medewerkers van Dienstenbureau voor de grote inzet die nodig is
 35 om ons kerkverband te laten voldoen aan de eisen van ANBI.

Tenslotte is het van belang dat we als kerken zeer zorgvuldig met de gemeentelijke financiën omgaan. De lokale kerken zijn daar zelf verantwoordelijk voor. Bij kerkvisitatie worden bijvoorbeeld nauwelijks vragen gesteld over het financieel beheer van gemeenten.
 40 Velen van ons weten uit ervaring dat een kascontrolecommissie vaak slechts een zeer globaal boekenonderzoek inhoudt en dat er niet altijd voldoende deskundigheid beschikbaar is om eventuele malversaties naar boven te laten komen. Bovendien spelen culturele elementen een rol waarbij men al snel verklaart dat het allemaal wel in orde is. Enkele affaires in kerken hebben in het recente verleden de landelijke pers gehaald. Deze
 45 aangelegenheden zijn schadelijk voor het beeld van de kerken en brengen ook de ANBI-status in gevaar. Wij geven in overweging een bezinning te starten over dit onderwerp. Dit in samenspraak met relevante deputaatschappen en het Dienstenbureau. De vraag die hierbij aan de orde komt is hoe we de financiële rechtmatigheid binnen de lokale gemeenten kunnen borgen op een zodanige manier die passend is binnen de kerkstructuur

die wij hebben. Wij overwegen u om dit aan deputaten contact met de overheid op te dragen en om hierover te rapporteren aan de eerstkomende synode.

Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG)

- 5 Op 25 mei 2018 is de Algemene Verordening Gegevensbescherming in werking getreden. Persoonsgegevens zijn alle gegevens aan de hand waarvan een persoon kan worden geïdentificeerd. Hierbij kan worden gedacht aan adresgegevens, maar ook emailadressen, foto's en IP-gegevens en ook de gegevens die een waardering geven over een persoon.
- 10 Daarnaast kent de AVG ook nog bijzondere persoonsgegevens. Dit zijn gevoelige gegevens zoals ras, godsdienst, gezondheid, strafrechtelijk verleden etc. In de AVG is expliciet een verwijzing naar de eerbiediging van de scheiding van kerk en staat opgenomen. De implementatie van de AVG zal in overleg met de Autoriteit
- 15 Persoonsgegevens nader vorm moeten krijgen, omdat het kerkelijk leven per definitie een bijzondere belangenafweging oplevert tussen de belangen van het ene individu enerzijds en een ander individu of de gemeenschap van de kerk anderzijds.

- Het Dienstenbureau heeft onze plaatselijke gemeenten voorzien van informatie en bij vragen kan men aldaar terecht. Veel nieuws heeft de AVG overigens niet gebracht. De meeste richtlijnen waren ook van toepassing in de voorgaande wetgeving. De AVG heeft
- 20 een kaderend karakter: schrijft niet in detail voor wat wel en niet mag. Dat dient men min of meer zelf concreet vorm te geven. Veel is er ook nog onduidelijk en zal in de komende jaren nog een stroom van jurisprudentie opleveren. Een praktische, werkbare toepassing en invulling van de regelgeving ligt hierbij in de rede.

E-herkenning

- De overheid wil in toenemende mate digitaal communiceren met burgers. Voor natuurlijke personen gebruikt ze daarvoor het BSN en voor rechtspersonen het KvK-nummer. Kerkgenootschappen en de daarmee verbonden natuurlijke personen staan vanwege de bescherming van de vrijheid van godsdienst en levensovertuiging, in lijn met het
- 30 Handelsregisterbesluit 2008, niet noodzakelijk op gemeentelijk niveau ingeschreven. Hierdoor is het KvK-nummer voor registratie geen optie. Een ander nummer, het zogenaamde RSIN, hetgeen door de belastingdienst wordt gebruikt voor de registratie van ANBI-instellingen van plaatselijke gemeenten is wel voorhanden en bruikbaar.
- 35 Een dergelijke route vraagt echter een systeemaanpassing. In 2017 zijn verdere stappen gezet in de juiste richting door een autorisatie van de Telecomautoriteit. Hierdoor zijn nu beleidsmatig de benodigde wijzigingen doorgevoerd om met RSIN ook E-herkenning te mogen aanvragen. Nu moeten softwarematige aanpassingen worden gedaan door
- 40 overheids- en marktpartijen om daadwerkelijk aanvragen mogelijk te maken. Dit is voor kerkgenootschappen van belang omdat ook bijvoorbeeld energiesubsidies, asbestverwijderingssubsidies en vele andere zaken digitaal geregeld moeten worden tussen plaatselijke kerkelijke gemeente en overheid. In deze context is het CIO afhankelijk van een samenwerkingsverband tussen overheids- en marktpartijen. Dit gedeeld eigenaarschap vormt een uitdaging om het vraagstuk verder te brengen. In 2018 is er nog geen oplossing gevonden voor deze problematiek. Het ontwikkelen van specifieke software is ingewikkeld
- 45 en tijdrovend. Een inschrijving in het KvK zou echter het meest eenvoudig zijn en maakt het werken aan een speciale oplossing overbodig.

Legal Entity Identifier (LEI)

Dit document is bedoeld als informatie voor rechtspersonen/kerkgenootschappen (andere dan financiële instellingen) over de Legal Entity Identifier (LEI), een persoonlijke identificatiecode die verplicht is als ze beleggingsvermogen of derivaten hebben.

- 5 De Legal Entity Identifier (LEI) is een alfanumerieke code die bestaat uit 20 tekens en verwijst naar specifieke informatie aan de hand waarvan kan wereldwijd een persoonlijke identificatie worden opgemaakt van ondernemingen die op de internationale financiële markten actief zijn. Het programma is een initiatief van de Financial Stability Board (FSB). Via de LEI is er een code voor de identificatie van elke rechtspersoon en zullen de
- 10 regelgevers uiteindelijk de mogelijkheid krijgen om een betere doorlichting te maken van mondiale en systeemrelevante financiële instellingen en hun transacties met alle tegenpartijen over de markten, producten en regio's heen alsook van concentraties en opkomende risico's. Iedere rechtspersoon die bij een financiële transactie is betrokken, komt in aanmerking voor een LEI, dus ook kerkgenootschappen. In Nederland kan een LEI
- 15 worden aangevraagd bij de Kamer van Koophandel, daarvoor is echter een inschrijving in het Handelsregister vereist. De meeste kerkgenootschappen hebben deze inschrijving niet en kunnen dus niet op deze wijze een LEI-nummer aanvragen. In oktober en november zijn intensieve gesprekken gevoerd met de Kamer van Koophandel om de aanvragen voor een LEI mogelijk te maken, zonder dat inschrijving in het Handelsregister plaats zal
- 20 vinden. Met de Kamer van Koophandel is gezocht naar een oplossing waarbij de reeds bestaande RSIN-nummers worden gebruikt en dat via een bulkaanvraag een LEI kan worden aangevraagd. Wanneer inschrijving van kerkelijke rechtspersonen in de KvK is geregeld, kunnen lokale kerken in de toekomst zelf een LEI-aanvraag indienen.

25 *UBO-register*

- Op grond van de vierde anti-witwasrichtlijn moeten de EU-lidstaten een UBO-register instellen. In dat register worden van juridische entiteiten als vennootschappen, stichtingen en trusts de 'uiteindelijk begunstigden' (ultimate beneficial owners, UBO's) vastgelegd. Een UBO is een natuurlijke persoon die de uiteindelijke eigenaar is van of zeggenschap
- 30 heeft over een juridische entiteit. Het CIO is (en wij met hen) uiterst kritisch over deze ontwikkeling. De zorg is dat het vastleggen van de persoonsgegevens van natuurlijke personen verbonden aan een geloofsgemeenschap of kerkgenootschap leidt tot het vastleggen van persoonsgegevens omtrent geloofsovertuiging. Volgens artikel 16 Wet bescherming persoonsgegevens dient dit te worden beschouwd als een 'bijzonder
- 35 persoonsgegeven' van de betreffende natuurlijke persoon. Het verwerken van 'bijzondere persoonsgegevens' is dan ook standaard niet toegestaan, tenzij de Wet het gebruik uitdrukkelijk toestaat.

- Het principiële element verbonden aan deze discussie is gelegen in de bescherming van de
- 40 vrijheid van godsdienst. In een wereld met internet leidt een publicatieverplichting in Nederland tot directe traceerbaarheid in andere landen. Volgens het CIO dient bij wetgeving en beleid in Nederland rekening gehouden te worden met de effecten van dat beleid in de context van globalisering en mogelijke consequenties voor mensen in de uitoefening van de vrijheid van godsdienst voor hun veiligheid in Nederland en daarbuiten. De gebeurtenissen rondom de Gülenbeweging en het effect daarvan voor de Turkse
- 45 gemeenschap in Nederland is daarvan een recent voorbeeld.

Verklaring Omtrent Gedrag (VOG)

- Per januari 2016 vervult het CIO een rol als een van de drie steunpunten in het kader van de regeling 'Gratis VOG'. Binnen het CIO is besloten deelname aan deze regeling
- 50 mogelijk te maken voor leden van het CIO. Echter deelname wordt bemoeilijkt als gevolg

van het feit dat de kerkgenootschappen niet via het digitale systeem van E-herkenning kunnen communiceren met de overheid. Vanwege deze praktische reden heeft het CIO met het ministerie van Veiligheid en Justitie een pilot afgesproken waarbij deelname aan de regeling in beginsel openstaat voor de Rooms-Katholieke Kerk. De kerkordelijke

- 5 inrichting van de Rooms-Katholieke Kerk past ook gegeven de capaciteit van de CIO-organisatie. In 2017 werden via deze regeling een kleine 3000 gratis VOG's verstrekt aan vrijwilligers binnen de Rooms Katholieke Kerk. Inmiddels is de proef ook uitgebreid naar de PKN.
- 10 Per 1 november 2018 is de nieuwe regeling Gratis VOG in werking treden. De regeling is van toepassing voor alle vrijwilligers die werken met mensen in een afhankelijkheidssituatie. Het CIO verzorgt voorlopig de aanvragen voor kerkelijke organisaties. Wanneer inschrijving van kerkelijke rechtspersonen is geregeld, zullen lokale kerken zelfstandig kunnen handelen inzake aanvraag VOG's. Hiervoor is E-herkenning
- 15 nodig.

Internetconsultatie 'wetsvoorstel 'Transparantie maatschappelijke organisaties'

Wij hebben een bijdrage geleverd aan de internetconsultatie voor het wetsvoorstel 'Transparantie maatschappelijke organisaties'. Hierbij dienen de betreffende organisaties

- 20 waaronder kerken alle giften vanaf €15.000 met naam en toenaam op de website te publiceren. Er is veel kritiek op dit wetsvoorstel:
- geven is een privéaangelegenheid en dat moet zo blijven;
  - het wetvoorstel legt een set aan maatregelen op een hele maatschappij terwijl het feitelijke gaat om slechts een kleine groep gaat waar misstanden te signaleren zijn;
  - 25 - de bestaande regelgeving zoals die geldt voor ANBI zorgt reeds voor afdoende transparantie;
  - wij zien deze wetgeving als in strijd met de vrijheid van godsdienst (het registreren van geloofsovertuiging).

Wij hebben gelet op het bovenstaande de minister geadviseerd om dit wetsvoorstel niet in te dienen bij de Tweede Kamer.

30

Inschrijving KVK

In tegenstelling tot een eerder genomen besluit om niet te kiezen voor de vrijwillige inschrijving van kerkelijke rechtspersonen in het Handelsregister van de Kamer van

- 35 Koophandel adviseren wij nu om collectief gebruik te maken van de regeling tot inschrijving van kerkelijke rechtspersonen via de reeds bestaande mogelijkheden, door middel van een bulkinschrijving. De ervaringen met het LEI-dossier en toekomstige Europese regelgeving vormt de belangrijkste reden om opnieuw de vraag binnen CIO aan de orde te stellen of er gekomen kan worden tot een gewijzigde opstelling t.a.v. registratie
- 40 van kerkelijke rechtspersonen (als onderdelen van kerkgenootschappen) in het handelsregister. Vervolgens vindt er overleg plaats met de Kamer van Koophandel, het ministerie van Economische zaken en andere bij E-herkenning betrokken partijen om digitale communicatie op een hoger beveiligingsniveau mogelijk te maken voor kerkgenootschappen met respect voor de privacy en veiligheidsaspecten die samenhangen
- 45 met de verwerking van persoonsgegevens waaruit de persoonlijke levensovertuiging van een natuurlijk persoon zou kunnen blijken. Doel is om te bezien of een vorm van inschrijving van kerkelijke rechtspersonen mogelijk is, waarbij rekening wordt gehouden met:
- a. bijzondere positie van kerkgenootschappen en hun inrichtingsvrijheid;
  - 50 b. geen openbare registratie van NAW-gegevens van kerkbestuurders;

- c. geen openbare registratie van contactadressen die kunnen worden herleid tot natuurlijke personen;
- d. een vorm van registratie en onderhouden van mutaties waarbij rekening wordt gehouden met de onderlinge structuur van het betreffende kerkgenootschap en reeds bestaande andere registraties en de daarbij behorende afspraken (met name ANBI-registratie);
- e. een vorm van collectieve inschrijving per kerkgenootschap, zodat regie op de gegevens per kerkgenootschap kan worden gevoerd en kan worden voorkomen dat elk individueel kerkbestuur een aanmeldformulier kerkgenootschap dient in te vullen.

10 Kerkgenootschappen bepalen zelf of zij gebruik maken van deze mogelijkheid. Het CIO heeft in overleg met de KvK een zogenaamde inschrijving *light* weten te ontwikkelen: een niveau van inschrijving zonder dat het nodig is om natuurlijke personen te registreren, conform de hierboven genoemde randvoorwaarden. Met een zodanige inschrijving is het mogelijk op een digitale wijze zaken te doen met de overheid. Hierbij is het mogelijk (gratis) VOG's aan te vragen, alsmede LEI's en dergelijke. Het is aan de kerken zelf of deze al dan niet wensen mee te doen met deze inschrijving. Het is dus gelukt om een registratie te realiseren zonder de vastlegging van natuurlijke personen en komt hiermee tegemoet aan de kern van de bezwaren die er zijn tegen de inschrijving in de KvK. Wij zien daarmee geen bedenkingen tegen deze vorm van inschrijving en hebben richting het CIO aangegeven hiervan gebruik te willen maken. De gemeenten worden te zijner tijd hierover nader geïnformeerd.

8. Beleidsplan

25 Een van de vereisten voor de ANBI-status is dat de in aanmerking komende kerken een beleidsplan hebben. Dat heeft een looptijd van maximaal 5 jaar. De GS van 2016 heeft een beleidsplan vastgesteld. Dit voor de jaren 2016 tot en met 2019. Het verdient aanbeveling om iedere nieuwe GS het plan opnieuw vast te stellen voor de periode tot en met het jaar waarin de volgende GS vergadert. Vandaar dat nu wordt voorgesteld om het beleidsplan vast te stellen voor de periode 2019 – 2023. Op verzoek van de vorige synode is het

30 beleidsplan opgenomen dat een van de activiteiten van de kerken is het in de voorbede opdragen van de overheid. Het plan is als bijlage bij dit rapport gevoegd.

9. Kerk en geestelijke verzorging in de krijgsmacht

35 Sinds jaar en dag faciliteert de overheid in de krijgsmacht en de penitentiaire instellingen (zie volgende paragraaf) het verlenen van geestelijke zorg door daartoe bevoegde ambtsdragers, die hun zending/mandaat hebben gekregen vanwege het kerkgenootschap waartoe zij behoren. In de zorg bestaat een vergelijkbare structuur. De overheid en de zorginstellingen respecteren hiermee het grondwettelijk recht van de vrijheid van godsdienst en levensbeschouwing en het fundamentele beginsel van de scheiding van kerk en staat. De overheid, in het bijzonder het Ministerie van Veiligheid en Justitie en het

40 ministerie van Defensie, heeft de taak de vrijheid van godsdienst van resp. de gevangenen en militairen, vorm te geven. Vanwege de scheiding van kerk (godsdienst) en staat kan zij in deze geestelijke verzorging niet zelf voorzien, maar faciliteert deze in samenwerking met de belangrijkste godsdienstige en levensbeschouwelijke organisaties, die deze

45 inhoudelijk vorm geven. Voor de protestantse kerken is CIO-J de partner.

Wij hebben gesproken met de vertegenwoordigers van onze kerken in CIO-M, br. Boogerd en ds. De Bruijne. Br. Boogerd heeft inmiddels afscheid genomen van CIO-M. De heer Boogerd is vele jaren actief geweest als lid van CIO-M. Wij danken hem daar hartelijk

50 voor. In de opvolging is voorzien via de heer A.J. van Limbeek te Harderwijk.

De CGK had na het vertrek van ds. P.L.D. Visser geen krijgsmachtspredikant meer. Na daarin 103 jaar onafgebroken voorzien te hebben was daaraan helaas een einde gekomen. Maar gelukkig van tijdelijke aard. In januari 2019 is namelijk ds. H. van Eeken bevestigd en uitgezonden als vlootpredikant. Wij wensen hem veel zegen op zijn werk bij de marine.

5 Deputaten militaire zaken geven aan werk te maken van het enthousiasmeren van predikanten en studenten voor het militaire pastoraat. Zij merken dat er wel belangstelling voor is. Echter het voorzien in een vacature gaat via een wervings- en selectieprocedure. Hierbij wordt geworven op basis van geschiktheid en niet op basis van kerkverband. De beste kandidaat wordt benoemd. Hier hebben deputaten geen invloed op. Gehoopt wordt

10 dat er op enig moment weer een kandidaat van onze kerken benoemd kan worden. Defensie is de afgelopen jaren flink getroffen door bezuinigingen. Het aantal functies voor geestelijke verzorging is teruggebracht van 150 naar 135. Van de totale formatie zijn 45 formatieplaatsen voor predikanten gereserveerd. De afname in functies is procentueel minder (10%) dan dat er is bezuinigd op het totale defensiepersoneel, te weten met 15%.

15 Dit illustreert dat de krijgsmacht belang hecht aan geestelijke verzorging (GV). Hiervan wordt de meerwaarde nog steeds ingezien. Militairen werken in soms moeilijke omstandigheden. Geestelijke bijstand is daarbij tot steun. Dit is positief te duiden. Al is het wel zo dat de inhoud van deze bijstand wel zeer verschillend van aard is. Zo zijn er 38 humanistische raadslieden. Dit aantal staat in geen verhouding tot het aantal militairen dat

20 lid is van het Humanistisch Verbond. Dit heeft te maken met feit dat de Humanisten redeneren vanuit het uitgangspunt dat alle militairen zonder confessionele richting automatisch onder de vleugels van het Humanisme dienen geschaard te worden. Blijkbaar met succes.

25 In het gesprek met de heren vertegenwoordigers staat het belang van de ambtelijke zending centraal. Binnen defensie wordt - binnen de protestantse geleding- uitsluitend gewerkt met universitair opgeleide theologen. Dit in tegenstelling tot wat inmiddels binnen zorginstellingen gebruikelijk aan het worden is, namelijk hbo-opgeleide functionarissen. Daarnaast geldt binnen Defensie dat alle GV worden benoemd vanuit een zendende

30 instantie. Zonder zending vanuit een kerkelijke gemeente kan geen aanstelling bij Defensie plaatsvinden. De GV-ers zijn aangesteld als ambtenaar maar hebben daarnaast een kerkelijk ambt. Hiermee wordt uitdrukking gegeven aan de scheiding tussen kerk en staat. Hierbij treedt de staat niet in de opvattingen van de GV. Maar is verantwoordelijk voor het functioneren en ziet toe op de professionele uitoefening van het vak. Al schuurt dat soms

35 wel met de opvattingen binnen onze samenleving rond levensbeschouwelijke thema's zoals seksualiteit. Defensie mag niet interveniëren als het gaat om de opvattingen die men vanuit de organisatie niet deelt maar gerelateerd aan rechtsbeginselen binnen de sfeer van discriminatie kan er zeker spanning ontstaan.

40 Naar aanleiding van de notitie van Drs. Klaas Henk Ubels, hoofdkrijgsmachtspredikant, getiteld 'Een front Battle', hebben wij stilgestaan bij enkele essentiële notities van de ambtelijke zending. Predikant - geestelijk verzorger Richard Huijzer is in juli gepromoveerd op een onderzoek naar de ambtsbeleving en levensbeschouwelijke identiteit van protestantse pastores in zorginstellingen. In steeds meer instellingen is een ambtelijke

45 zending geen vereiste om als geestelijk verzorger aan de slag te kunnen gaan. De aanvankelijke hypothese van Huijzer was dan ook dat het ambt sterk aan betekenis en zeggingskracht heeft ingeboet. Maar in zijn dissertatie getiteld 'De binnenkant van het ambt' schrijft Huijzer dat het ambt en de daaraan gekoppelde zending onverminderd van cruciaal belang blijken te zijn voor de uitoefening van het predikantschap in

50 zorginstellingen.

In de Grondwet is vrijheid van godsdienst en levensovertuiging vastgelegd waardoor de GV zich kenmerkt door een grote mate van onafhankelijkheid. Defensie heeft de taak om geestelijke verzorging bedrijfsmatig, in de breedste zin van het woord, mogelijk te maken. De verantwoordelijkheid voor de inhoud van GV ligt bij de zendende instanties. De

- 5 ambtelijke zending van geestelijk verzorgers betekent dat het ambtsgeheim gewaarborgd is. Dit is van grote betekenis in een gewelddoelorganisatie waarin een sterke assimilatiecultuur heerst. Daarmee wordt bedoeld dat Defensie veel kenmerken heeft van een monocultuur en daarmee een sterke druk heeft op mensen om zich hieraan te conformeren.
- 10 De ambtelijke zending heeft ook een duidelijke geestelijke dimensie. De genoemde notitie vat dat kernachtig samen: *'In het perspectief van de zendende instanties op de betekenis van het kerkelijk ambt in de context van de krijgsmacht gaat het erom dat in navolging van Jezus met liefde voor de mensen impliciet of expliciet van Gods heil wordt getuigd. Krijgsmachtspredikanten zijn gezonden om Hem te representeren en pioniers te zijn van zijn Vredesrijk in een volstrekt gesecculariseerde wereld.'*
- 15

Politie

- Op 22 januari 2019 hebben de politie, bonden en ministerie het plan voor de geestelijke verzorging politie vastgesteld conform cao-afspraken. Binnenkort start daarom de werving
- 20 van geestelijk verzorgers; voor elke eenheid een. Daarnaast wordt ook voor de Politieacademie, het Politiedienstencentrum en staf korpsleiding een verzorger geworven.

10. Kerk en geestelijke verzorging bij justitie

- Binnen CIO- Justitie (CIO-J) is ds. W.J. Plantinga (Zwolle) vertegenwoordiger namens de
- 25 CGK. Br. Plantinga was predikant in PI Zoetermeer. Wij schetsen op basis van zijn mondelinge rapportage aan deputaten contact met de overheid de ontwikkelingen vanaf 2017. In 2017 was er een doelgroeppeiling. Gedetineerden werd gevraagd waar ze behoefte aan hebben qua geestelijke verzorging. Daarop zou de formatie gebaseerd worden voor 2019. De protestanten zijn er slecht uitgekomen met een daling in behoefteaandeel van
- 30 22% naar 15,5%. Per 1-1-2019 nieuwe formatie. Er is een half jaar de tijd om te implementeren. Verschillende geestelijke verzorgers van protestantse origine zijn met een vertrekregeling afgevoerd. Er geldt een norm van een geestelijk verzorger op 90 gedetineerden. Dit aantal wordt omgeslagen naar denominatie: protestants, Rooms-Katholiek en Islamieten. Zoals kon worden verwacht is de verschuiving volledig naar de
- 35 Islam gegaan. De populatie in de gevangenis is de laatste decennia enorm veranderd: bijna 1/3 is van allochtone, niet westerse afkomst. Islamieten zijn procentueel oververtegenwoordigd in de criminaliteit. Daarnaast is er sprake van een afname van het totale aantal gevangenen. Nu zijn dat er ongeveer 10.000. Verschillende inrichtingen worden gesloten. De Rooms-Katholieken zijn vrij stabiel vooral door de komst van Oost-
- 40 Europese en Latijns-Amerikaanse gevangenen. Met minder mensen toch hetzelfde werk. Aanwezigheid en zichtbaarheid is echt belangrijk maar dat lukt volgens br. Plantinga niet meer. Veel pastors hebben een aanstelling bij meerdere inrichtingen tegelijk. Dat maakt echt veel uit. Sommigen leveren zelfs uren in om maar in één instelling te kunnen blijven. De werkdruk neemt door deze ontwikkeling toe.
- 45

- Om de zondag verzorgen de protestanten een kerkdienst. Daar willen de geestelijk verzorgers in blijven investeren. En verder inzetten op gespreksgroepen. Dan heb je veel mensen tegelijk. Hoe kan je meer vrijwilligers inzetten vanuit de kerken. De formatie bepaalt uiteindelijk ook het beleid. Dat is best frustrerend. Protestanten leveren verder 90%
- 50 van de vrijwilligers. Ook voor de koffie en voor bemensing bij de Alpha-cursussen. Deze

mensen komen veelal uit de lokale kerken. Plantinga is voorzitter van de Diaconale Stichting Gevangenzorg te Zwolle. In de PI van Zwolle werken meer dan 80 vrijwilligers. Ook vanuit de CGK. God werkt hier. Er is dankbaarheid dat er voldoende vrijwilligers zijn.

5

Ds. Pos is ds. Plantinga opgevolgd. Aanvankelijk met een tijdelijke aanstelling. Het was wat onduidelijk over mogelijkheden tot een vast dienstverband gezien de eerder geschetste ontwikkelingen rond de formatie. Maar gelukkig heeft Pos uiteindelijk een vaste aanstelling gekregen. Hiermee hebben we toch een CGK-predikant. Ds. Pos werkte eerst in Zwaag. Deze instelling is inmiddels gesloten. Hij werkt nu in Alphen aan de Rijn. Dit is een grote PI. Daar is nog een protestantse geestelijk verzorger aangesteld.

10

Hoe gaat het met nazorg nadat een gedetineerde wordt vrijgelaten? Br. Plantinga deed ook aan nazorg. Dat is nu niet meer mogelijk gezien gebrek aan tijd. Mensen die vrijkomen weten de weg lang niet altijd naar de kerk te vinden. Daarnaast hebben ze jaren buiten de maatschappij gestaan. Kerken in Nederland hebben het initiatief genomen om 'Kerken met Stip' op te richten: welkome gemeente met een lage drempel. Een goed en navolgbaar initiatief. Toch blijft de ervaring van een hoge drempel voor terugkeerders. De laatste tijd worden meer stichtingen opgericht vanuit kerken die een hart willen hebben voor het re-integreren van gedetineerden. Hierbij wordt gepoogd om een samenwerkingsverband met PI's te vormen waarbij vrijwilligers een aanstelling van bijvoorbeeld een half uur per week krijgen. Hierbij krijgen ze een pas om de PI te bezoeken en kunnen ze een welkome aanvulling vormen voor de geestelijk verzorgers. Er was eerst veel koudwatervrees. Maar nu is er meer gevoel van meerwaarde bij de PI's. Al met al werkt ds. Pos en de andere geestelijk verzorgers in een wereld met veel beweging en waarbij geestelijke verzorging van groot belang en waarde blijft. De verbinding en inbreng van kerken hierbij is essentieel om in de komende jaren hulp en bijstand te kunnen blijven bieden.

15

20

25

11. Kerk en gezondheidszorg

30

Zr. Romkes werkt als geestelijk verzorger en vertegenwoordigt de CGK binnen CIO-G. Ze heeft in haar werkzame leven verschillende zaken ondernomen, zoals het als diaconaal werker opzetten en leiding geven aan een inloophuis te Leiden. Binnen de CGK heeft ze zitting gehad binnen deputaten diaconaat en is actief geweest voor het periodiek Ambtelijk Contact. Hierbij worden de ontwikkelingen binnen CIO-G kort geschetst. Hierin zijn drie hoofdthema's te onderscheiden, te weten:

35

- verbreding doelgroep GV'ers/'nieuwe' beroepsstandaarden;
- positie intramuraal;
- ontwikkeling voor GV'ers om extramuraal actief te zijn.

40

Verbreding doelgroep GV'ers/'nieuwe' beroepsstandaarden

In 2015 is RING opgericht. RING is de Raad voor toetsing en bevoegdverklaring van institutioneel niet-gezonden geestelijk verzorgers (hierna GV). Om actief te kunnen zijn is een registratie nodig. Hiermee hebben niet-gebonden GV'ers ook een plaats gekregen binnen de VGVZ. De binding tussen VGVZ en de kerken wordt hiermee een stuk minder.

45

Het wordt een steeds bredere beroepsorganisatie. Dit was al het geval met de toetreding van humanisten. De verbreding is nog niet ten einde. Vanuit de islam komt er steeds meer behoefte aan eigen geestelijk verzorgers. Ook het aantal humanisten neemt toe. De christelijke tak echter wordt minder in aantal.

De GV is meer verworden tot spiritueel begeleider. De nieuwe definitie van GV illustreert dit: ambtshalve en hulpverlening valt weg, geloofsovertuiging wordt niet meer expliciet genoemd en ook niet advisering inzake ethische en/of levensbeschouwelijke aspecten. Kerken hebben in de ontwerpfasen hier kritisch op gereageerd. Er is niet tegemoetgekomen aan de principiële bezwaren. Na vaststelling door VGVZ is er binnen CIO een gedachtewisseling ontstaan over de vraag: welke consequenties zijn er voor de kerken? Hoe wordt de link naar de kerk nog geborgd? Bijv. een toetsende rol of via visitaties?

Hoewel sterk onder druk, blijkt ambtelijke zending van groot belang. Daarover is binnen CIO ook bezinning op geweest mede naar aanleiding van de promotie van Richard Huijzer 'De binnenkant van het ambt': Daaruit blijkt dat de ambtelijke status ook een krachtbron is voor GV: verbondenheid met God en de gemeenschap. Door ontwikkelingen binnen VGVZ is inhoudelijke reflectie blijvend urgent. De betekenis van het ambt voor GV moet geen achterhoedegevecht zijn maar een *front battle*. Zonder duidelijk profiel houdt het beroep op te bestaan en zullen de brokstukken overgenomen worden door andere professies. Als geloofsovertuiging wegvalt heeft GV niet veel zin meer. Dat zou buitengewoon te betreuren zijn: GV heeft immers aantoonbare meerwaarde in het genezingsproces. Een gesprek met de voorzitter van de VGVZ, de heer Hugo Vlug, laat zien hoe de ontwikkelingen binnen de VGVZ door hem worden geduid. Hij geeft aan dat de binding met de kerken en andere uitzendende instanties minder wordt en dat de invloed van de niet-gebondenen verdeeldheid geeft binnen de VGVZ. Bijvoorbeeld in de discussie rond voltooid leven. De ene vleugel wil onder geen beding bemoeienis met dit thema. De andere vleugel wil hier bij uitstek bij betrokken zijn.

25 *Positie intramuraal*

Ook de GV in de intramurale zorg staat steeds meer onder druk. In sommige ziekenhuizen wordt de GV wegbezuinigd en vervolgens doet dan het ziekenhuis een beroep op de plaatselijke kerken. Dat is een zorgwekkende ontwikkeling. Wanneer kerken in een dergelijk geval gehoor geven aan de oproep van het ziekenhuis, werken ze mee aan het wegbezuinigen van de GV. Het is wel te begrijpen van de kerken maar zeker niet aan te bevelen. Instellingen hebben een wettelijke plicht. Ze kunnen hier niet onderuit komen door kerken in te zetten.

Ontwikkeling extramuralisatie

CIO-G heeft goede contacten met de politiek, bijvoorbeeld over de financiering van de GV in het kader van de WMO, GV en palliatieve zorg en de zorgparagraaf in het regeerakkoord. In dit akkoord zijn onder de noemer 'waardig ouder worden' extra middelen uitgetrokken voor levensbegeleiders/geestelijk verzorgers. Vanuit het Rijk vindt onderzoek plaats naar de financiering van GV in de eerste lijn, zowel in palliatieve zorg als ook breder in levensbegeleiding thuis. Extramuralisering van GV is van groot belang. Onder minister De Jonge lijkt er voldoende ruimte te zijn voor geestelijk verzorgers thuis. Geestelijk verzorgers zullen dan gelieerd zijn aan de thuiszorg. Het onderzoek heeft uitgewezen dat het wenselijk is om de mogelijkheden tot GV in de eerste lijn te vergroten, maar dat dit niet goed is geborgd. De minister verklaart dat hij toe wil naar een landelijk dekkend en kwalitatief goed aanbod van levensbegeleiding voor ouderen en hun naasten, zowel thuis als in een instelling. Wij denken dat er op een gegeven moment voorlichting komt dat er GV thuis te krijgen is. De kerken zouden daar niet buiten gehouden moeten worden. Het zou jammer zijn als er alleen vrijgevestigden actief op dit terrein zouden zijn. De vraag rijst wat de taak van de kerk is op het punt van de zorg voor zieken en bejaarden die niet

intramuraal worden verzorgd. Hier ligt een diaconaal-missionaire taak. Het is belangrijk dat de kerk hier aandacht voor heeft en een visie hierover ontwikkelt.

5 Liggen er kansen voor de kerken? GV is vanuit de zorgvrager. Waar heeft hij/zij behoefte aan? Het is van belang dat er christenen zijn die dit werk willen doen. Een suggestie is om de 1^e jaars studenten aan de TUA voor te lichten over het bestaan en de mogelijkheden van GV. Ook voor de vrouwelijke studenten. Dit biedt ruimte voor mensen die geen predikanten willen of kunnen worden.

10 **12. Kerk en godsdienstonderwijs op openbare basisscholen**

De heer K. van Walsem uit Sommelsdijk heeft ons gerapporteerd over de ontwikkelingen binnen CIO-Onderwijs. De heer Van Walsem is lid van CIO-Onderwijs en is in juni 2016 de heer Baan opgevolgd. Hij geeft een overzichtsbeeld van de werkzaamheden binnen CIO-Onderwijs. De statuten van PCGVO (Protestants Centrum Godsdienst- en
15 Vormingsonderwijs) zijn recent aangepast waarbij het nu zo geregeld is dat bestuurders alleen benoemd kunnen worden na advies van CIO-O. Daarnaast heeft CIO-O adviesrecht over de begroting.

Door het Rijk is bekostiging veranderd in subsidie, een en ander is geregeld via een
20 AMVB. Hierbij is toch wel sprake van vragen richting het Rijk. Want wat heeft het Rijk met deze omzetting voor? Kan dat betekenen dat er in de toekomst mogelijk gekort zal gaan worden? Immers een subsidie heeft een ander karakter dan bekostiging. We zien dat de eisen voor docenten vormings- en godsdienstonderwijs steeds meer toenemen. Mensen moeten niet alleen een pabo-opleiding hebben maar er is sprake van verplichte bijscholing
25 om les te mogen blijven geven op een openbare basisschool. Dit gaat via in service-opleidingen. Daarnaast is er het initiatief genomen tot het opzetten van een lectoraat in samenwerking met het hbo. Dit lectoraat heeft een brede signatuur. Er waren contacten met De Driestar die een minor aanbood voor het geven van godsdienstonderwijs op openbare scholen. Echter heeft De Driestar zich teruggetrokken. Er werd te weinig gebruik gemaakt.
30 Nu zijn er initiatieven in ontwikkeling met Hogeschool Stenden te Leeuwarden. Het idee is om een basisopleiding HVO aan te bieden met een kop erop voor de verschillende denominaties.

Op dit moment is geen groot gebrek aan mensen. Maar het is wel zaak niet steeds hogere
35 drempels op te werpen als het gaat om deskundigheid. Dan wordt het steeds lastiger om mensen te mobiliseren. Eerst werd gewerkt met vrijwilligers. Nu zijn er specifieke deskundigheidseisen opgelegd door het Rijk. De eis tot nascholing heeft evenwel geleid tot subsidiëring. Stichting PCGVO is nu tevens werkgever van de docenten. Het PCGVO is breed van karakter waarbij het risico's van verdunning van het verhaal aan de kinderen
40 bestaat. Dit wordt mede veroorzaakt door de druk om vormingsonderwijs in de mal van burgerschap te persen. Dat brengt een zekere horizontalisering met zich mee. Daarnaast zal je meer zien dat directies kiezen voor de humanistische dan wel de islamitische variant van vormingsonderwijs.

45 Ten slotte leggen wij de vinger bij het versterken van het plaatselijk draagvlak. Er is weinig bekendheid bij de lokale kerkenraden. Veel mensen weten niet of nauwelijks van het bestaan af. Aan de andere kant zijn er ook bemoedigende reacties. Bijv. van iemand die door het werk van GVO tot geloof is gekomen. Mede gelet daarop is het van belang dat mensen solliciteren die bijbelgetouw zijn. Als het gaat om GVO: waar ligt nu binnen de
50 kerken de opdracht? Wat is de doelgroep? Voor welke gemeente is dit interessant? De

doelgroep zijn niet kerkelijke kinderen en niet zozeer kinderen van de gemeente. Daarnaast is het goed te benadrukken dat het geen vorm van evangelisatie betreft. De docenten mogen geen persoonlijke getuigenis geven en niet aandringen in een bepaalde richting.

5 **13. Kerk en kerkgebouwen c.a.**

De toekomst van de monumentale kerken en kloosters is een dossier dat de permanente aandacht heeft van de commissie kerkelijke gebouwen van het CIO (CIO-K).

Als vertegenwoordiger van onze kerken in CIO-Kerkgebouwen, werd tot voor kort geparticipeerd door de heer Jaap Hoogendoorn. Binnen CIO-K is er veel aandacht voor monumentaal erfgoed: kerkgebouwen en kloosters. Voor de CGK is dit minder relevant. De GCK heeft slechts een rijksmonument, te weten de Gasthuiskerk te Middelburg. Door de ontkerkelijking is bezinning op de toekomst van kerkgebouwen nodig. Burgerlijke gemeenten stellen visies op over toekomstig gebruik. Het gaat dan om gebouwen die architectonische waarde hebben. Soms kunnen deze gebouwen gehandhaafd blijven als kerkgebouw. Mede doordat wijkgemeenten worden samengevoegd. Daarnaast gaan de visies over thema's als parkeren, duurzaamheid, optimaal ruimtegebruik in dorpen en steden en over herontwikkeling naar andere bestemmingen. Niet alle burgerlijke gemeenten hebben beleid rond herbesteding en conservering. Er zijn grote verschillen per gemeente. Als het gaat om duurzaamheid is het ook goed om je te realiseren dat renovatie soms duurder (beheer-en exploitatiekosten) is dan nieuwbouw. Renovatie is altijd binnen een bestaande context. Bij nieuwbouw kun je bouwen conform de laatste stand van de techniek.

Verduurzaming van (kerk)gebouwen is in CIO-K overigens nog geen dossier dat hoog op de agenda staat. Dit is op zich opmerkelijk, gezien de algemene maatschappelijke belangstelling voor dit onderwerp. Hoogendoorn vermoedt dat dit snel anders zal worden. Wel zijn er initiatieven voor centrale inkoop van energie. Daarnaast is er een zogenaamd 'Groen Platform' waar (beperkte) middelen beschikbaar zijn voor duurzaamheid maar dit heeft nog niet echt een professionele opzet. Wij zijn van mening dat het nodig is thema's rond het beheer van kerkgebouwen en daarbij met name duurzaamheid meer onder de aandacht te brengen. Bijvoorbeeld door via de website van de CGK meer informatie beschikbaar te stellen.

Terrorismedreiging is een ander onderwerp dat aandacht vraagt binnen CIO-K. Er is een expert meeting georganiseerd vanuit het CIO in samenwerking met de Landelijk Coördinator Terrorisme-bestrijding. Daarnaast is in het kader daarvan een handreiking voor plaatselijke kerken gemaakt en beschikbaar gesteld. De situatie is heel verschillend in het land. Er zijn kerken waar tijdens de diensten bewaking plaatsvindt. Wat in ieder geval aanbevolen wordt is het volgende: om tijdens een dienst een persoon -bijvoorbeeld de koster- bij calamiteiten als eerste op te laten treden. Dit om te voorkomen dat iedereen af blijft wachten. Veiligheid heeft een bredere scope dan alleen terrorisme. Overlast door personen met verward gedrag neemt ook toe.

De werkzaamheden van de br. Hoogendoorn zijn met ingang van februari 2019 overgenomen door br. Jongepier te Middelburg. Wij danken br. Hoogendoorn hartelijk voor zijn jarenlange inzet voor CIO-K.

14. Ten slotte

Wij hebben in dit rapport verantwoording afgelegd van onze werkzaamheden en de ontwikkelingen op ons werkterrein. Wij hebben ons werk gedaan in de wetenschap dat wij

afhankelijk zijn van de zegen van de Heere. Wij wensen u veel wijsheid en de kracht van God in uw werkzaamheden als synode toe.

15. Voorstellen

- 5 Deputaten stellen uw vergadering voor:
- a. de handelingen van deputaten goed te keuren;
  - b. het bijgevoegde beleidsplan 2019-2023 vast te stellen;
  - c. deputaten op te dragen een bezinning te starten over de eigen toekomst en hierover te rapporteren aan de eerstkomende synode;
  - 10 d. in te stemmen met het aangaan van een waarnemerschap voor het nieuw op te richten platform voor het gezin;
  - e. deputaten contact met de overheid op te dragen om -in samenspraak en samenwerking met relevante deputaatschappen en het Dienstenbureau- een bezinning te starten over de vraag hoe we de financiële rechtmatigheid binnen de lokale gemeenten kunnen
  - 15 borgen op een zodanige manier die passend is binnen de kerkstructuur die wij hebben. Hierover te rapporteren aan de eerstkomende synode.

Prof.dr. T.M. Hofman, voorzitter
V.J.M. van Arkel MSc, secretaris

20

Bijlage: Beleidsplan 2019-2023

Bijlage: Beleidsplan Christelijke Gereformeerde Kerken 2019-2023

Inleiding

5 Het beleidsplan van de Christelijke Gereformeerde Kerken omschrijft in algemene zin de activiteiten die in de kerken plaatsvinden en de financiële verantwoordingen die daarmee samenhangen. Voor de betekenis van dit beleidsplan zijn twee zaken van belang. In de eerste plaats geldt dat de zelfstandigheid van de plaatselijke gemeenten het uitgangspunt is binnen de kerkorde en het kerkrecht. Dit houdt in dat dit beleidsplan niet het karakter heeft van een dictaat dat vanwege hiërarchische verhoudingen door de plaatselijke gemeenten 10 dient te worden opgevolgd. Anderzijds zullen alle plaatselijke gemeenten op grond van de onderschreven grondslag in overeenstemming met deze grondslag handelen. Dit betekent dat het op hoofdlijnen geschetste beleidsplan niet via de hiërarchische weg, maar wel langs de morele weg de plaatselijke gemeenten zal binden.

15 ***Kernprincipes en uitgangspunten***

Statutaire doelstelling

De Christelijke Gereformeerde Kerken hebben geen statuten. Hun statuut (in de zin van artikel 2:2 lid 2 BW) is hun kerkorde.

20 *Afwezigheid winstoogmerk*

De doelstelling van het kerkverband is gericht op de voortgang van haar missie, waartoe de continuïteit en daarmee het voortbestaan van het kerkverband noodzakelijk is. Het verschil tussen de verkregen middelen en de uitgegeven middelen zal dan ook alleen worden aangewend voor financiering van activiteiten die gericht zijn op het voortbestaan en de 25 continuïteit van het kerkverband en zullen niet aan derden, bestuurders of anderszins worden uitgekeerd.

Bestemming liquidatiesaldo bij opheffing van een gemeente

30 In geval van opheffing van een plaatselijke gemeente is het beleid erop gericht om het vermogen van deze gemeente dat resteert na voldoening van de op haar rustende verplichtingen te doen toekomen aan één of meer van haar zustergemeenten behorende tot het kerkverband van de Christelijke Gereformeerde Kerken of aan een of meer instellingen met een (inter)kerkelijke of diaconale doelstelling, dan wel een doelstelling op het gebied van zending of evangelisatie, of aan doelen die deze kerken in haar geheel dragen, 35 samenhangend met haar geestelijke wortels (te denken is aan buitenlandse zending, binnenlandse missionaire activiteiten, opleiding van predikanten)

Organisatie kerkverband (taakverdeling en bestuursverhoudingen)

40 De basis van het hele kerkverband ligt bij de plaatselijke kerk. De leden vormen een kerk. Als men als kind gedoopt is, is men lid van de kerk: dooplid. Wanneer men op latere leeftijd belijdenis van het persoonlijk geloof heeft afgelegd, wordt men belijdend lid. Belijdende leden hebben actief stemrecht, bijvoorbeeld wanneer er nieuwe kerkenraadsleden van de kerk gekozen moet worden. Anderzijds hebben de leden ook plichten. Financieel dienen zij er aan mee te werken dat de kerk haar werk kan doen, 45 bijvoorbeeld in het financieel onderhoud van haar werkers, in het steunen van projecten, zorg voor minderbedeelden enzovoort. Dat geldt niet alleen voor het huishoudboekje van de plaatselijke kerk, maar tevens de verplichtingen die we als kerkverband hebben naar binnen en naar buiten.

De kerkenraad (=leiding van de gemeente) wordt gevormd door mannelijke leden die door de belijdende leden van de gemeente worden gekozen tot het ambt (= functie in de plaatselijke kerk) van predikant, ouderling of diaken. De kerkenraad mag zich laten bijstaan door commissies aan wie hij bepaalde taken heeft gedelegeerd (bijv. een financiële commissie). De plaatselijke kerk regelt in principe zoveel mogelijk zelf, met behulp van de afspraken die de kerken gezamenlijk maken. Er zijn ongeveer 180 plaatselijke kerken die over het hele land zijn verspreid. Kerken, die bij elkaar in de buurt liggen, komen in de regel twee maal per jaar samen in een classisvergadering. Een classis is een soort rayon van kerken. De christelijke gereformeerde kerken hebben dertien van zulke classes. In zo'n classisvergadering willen de kerken elkaar dienen en helpen. Ook is er sprake van onderling toezicht: houdt iedereen zich aan de gemaakte afspraken? Daarnaast vormen classes die in elkaars nabijheid liggen weer een gewestelijke vergadering, particuliere synode genaamd. Deze vier particuliere synoden komen normaliter eenmaal per jaar bijeen.

Eens in de drie jaar komen de kerken bijeen in een generale synode. Deze generale synode bestaat uit 52 afgevaardigden uit de vier particuliere synoden, samengesteld door classes afgevaardigden. Tijdens de generale synode maken de kerken onderlinge afspraken die in principe bindend zijn, in elk geval voor de komende drie jaar. Ook worden daar de hoofdzaken van het beleid dat de gezamenlijke kerken betreft vastgesteld. De generale synode kan ook commissies instellen met een speciale taak (deputaatschappen). Enkele deputaatschappen zijn het curatorium, het deputaatschap buitenlandse zending en het deputaatschap diaconaat. De classes, particuliere synodes en de generale synode zijn geen permanent bestuur. Zij functioneren alleen wanneer zij vergaderen en zodra die tijd voorbij is, is de leiding van de plaatselijke gemeente (= de kerkenraad) verantwoordelijk. Er is dus geen centrale kerkelijke leiding. In Veenendaal is een kerkelijk en administratief bureau voor dienstverlenende doeleinden gevestigd.

De kerkorde voorziet er in dat van besluiten van de kerkenraad appel kan worden ingesteld bij de classis. Tegen besluiten van de classis kan in appel worden gekomen bij de particuliere synode, tegen die van de particuliere synode bij de generale synode.

Beleid

Te verrichten activiteiten

- De activiteiten van de Christelijke Gereformeerde kerken zijn voornamelijk:
- de prediking van het Heilig Evangelie gegrond op Gods onfeilbaar Woord in openbare kerkdiensten op alle zondagen en christelijke feestdagen, alsmede op bid en dankdagen, bijzondere herdenkingsdagen en andere passende gelegenheden;
  - het voorbede doen voor het werk van de overheid, de maatschappij als geheel en het koninklijk huis;
  - de regelmatige bediening van de sacramenten (de Heilige Doop en het Heilig Avondmaal) in openbare kerkdiensten;
  - het geven van catechetisch onderwijs aan de jeugd van de gemeente;
  - het opleiden van studenten tot het ambt van predikant, pastoraal werker en Bijbelvertaler;
  - het bezoeken en bijstaan van zieke en bejaarde leden en van andere leden in moeilijke omstandigheden;
  - het verschaffen van hulp aan leden bij financiële moeilijkheden in hun privé of gezinsleven. (levensonderhoud) door middel van diaconale bijstand;

- het onder omstandigheden bijdragen in maatschappelijke en sociale noden door de diaconie;
- het ondersteunen van zendingsactiviteiten.
- evangelisatiewerk;
- 5 - het indien mogelijk stichten van gemeenten;
- het onderhouden en indien nodig (ver)bouwen van kerkgebouwen, dan wel andere gebouwen ten dienste van de kerkelijke gemeenten.

Werving van gelden

10 Teneinde hun werkzaamheden als kerk te kunnen verrichten zullen de plaatselijke gemeenten tijdens de kerkdiensten afzonderlijke collecten houden voor niet-diaconale doelen en voor diaconale doeleinden en aan hun leden de gelegenheid geven om ook op andere wijze gelden voor deze doelen te bestemmen via giften en legaten.

15 ***De wijze waarop over financiële middelen wordt beschikt***

De besteding van de financiële middelen van een plaatselijke gemeente kan, globaal, in drie categorieën worden onderscheiden:

- financiële middelen voor niet-diaconale doelen binnen de plaatselijke gemeente;
- financiële middelen voor diaconale doelen;
- 20 - financiële middelen af te dragen aan het landelijk kerkverband.

De financiële middelen voor niet-diaconale doelen van een plaatselijke gemeente worden uitsluitend aangewend voor de bekostiging van niet diaconale kerkelijke taken van de desbetreffende gemeente, in het bijzonder de prediking van het Heilig Evangelie, de bediening van de sacramenten (de Heilige Doop en het Heilig Avondmaal), het geven van catechetisch onderwijs aan de jeugd van de gemeente en evangelisatie. Over de
25 aanwending van deze middelen wordt beslist door de kerkenraad. Worden de middelen aangewend voor de aankoop van onroerende zaken en of nieuwbouw of ingrijpende verbouwingen, dan is het beleid er op gericht om vooraf een vergadering van de
30 kerkenraad met de leden van de betreffende gemeente te houden.

De belangrijkste uitgaven voor niet-diaconale doelen zullen in het algemeen betreffen:

- bekostiging van niet diaconale kerkelijke taken, traktementen en onkostenvergoedingen van predikant;
- 35 - aankoop, nieuwbouw, verbouwing, onderhoud, inrichting, verwarming, verlichting en overige lasten van kerkgebouw, pastorie en overige aanverwante gebouwen;
- rente en aflossing van leningen voor de aankoop, nieuwbouw, verbouwing en of onderhoud van kerkgebouw, pastorie en overige aanverwante gebouwen;
- uitgaven van een eigen kerkblad of andere communicatie middelen;
- 40 - beschikbaar stellen van kerktelefoon c.q. internetverbinding en kosten van algemeen beheer.

De financiële middelen die zijn verkregen voor de diaconale doeleinden worden uitsluitend bestemd voor de bekostiging van de diaconale kerkelijke taken, het verschaffen van hulp
45 aan leden bij financiële moeilijkheden in hun privé of gezinsleven (levensonderhoud) door middel van diaconale bijstand, het onder omstandigheden bijdragen in maatschappelijke en sociale noden door de diaconie en het ondersteunen van zendingsactiviteiten, voor zover het de diaconale hulpverleningsaspecten daarvan betreft. Over de aanwending van deze middelen wordt beslist door de diakenen. Bij de besteding van deze middelen wordt

discretie betracht teneinde de persoonlijke levenssfeer van de betreffende leden te beschermen.

5 Een aantal van de door de synode ingestelde deputaatschappen heeft een financiële verantwoordelijkheid. Door de synode wordt een bijdrage per gemeentelid bepaald welk bedrag de afzonderlijke gemeenten jaarlijks moeten afdragen aan het betreffende deputaatschap. Alle deputaatschappen zijn er ten dienste van de gemeenten om de taken die gezamenlijk kunnen worden uitgevoerd, zo efficiënt en doelmatig mogelijk uit te voeren. De deputaatschappen leggen zowel financieel als inhoudelijk verantwoording af
10 aan de generale synode. De financiële verantwoordingen van de deputaatschappen worden gecontroleerd door een accountant en voorzien van een accountantsverklaring.

Uitvoering van het beleid en het toezicht daarop

15 Om te bevorderen dat de gemeenten hun taak overeenkomstig de hiervoor omschreven grondslag uitoefenen en dat al hetgeen dat in verband hiermee wordt verricht eerlijk en met orde geschiedt, wordt er toezicht uitgeoefend op de verkrijging, het beheer en de besteding van de middelen. Dit toezicht houdt in:

- na afloop van elk boekjaar leggen de penningmeester en boekhouder van de kerk verantwoording af aan de kerkenraad van de verkrijging, het beheer en de besteding
20 van niet-diaconale middelen. De penningmeester van de diaconie legt verantwoording af aan de kerkenraad van de diaconale middelen;
- de kerkenraad legt jaarlijks verantwoording af aan de ledenvergadering van verkrijging, het beheer en de besteding van de niet diaconale middelen middels een financieel jaarverslag en voor de diaconale middelen een beknopt financieel verslag
25 van de diaconie;
- een kascontrolecommissie controleert de verantwoording en brengen schriftelijk verslag uit aan de kerkenraad en aan de ledenvergadering;
- bij de jaarlijkse kerkvisitatie (onderzoek naar de toestand in de gemeente, ingesteld door de classis uitgevoerd door twee afgevaardigden) legt de kerkenraad
30 verantwoording af aan deze commissie m.b.t. de verkrijging, het beheer en de besteding van de middelen d.m.v. het tonen en laten ondertekenen van de verslagen van de kascontrolecommissies.

Beheer

Vermogensbeheer

35 Bij het beheer van de besteding van de verkregen middelen zal een strikt onderscheid worden gemaakt tussen gelden die verkregen zijn voor niet-diaconale doeleinden en de gelden die verkregen zijn voor diaconale doeleinden.

40 De gelden die bestemd zijn voor niet-diaconale doeleinden worden beheerd door de penningmeester van deze kerk en geadministreerd door de boekhouder van deze kerk. De gelden voor diaconale doelen worden beheerd en geadministreerd door de penningmeester van de diaconie van deze kerk.

45 Bij het beheer van niet-diaconale en ook diaconale middelen wordt zuinigheid en voorzichtigheid betracht. Dit houdt in dat de kosten van het beheer worden beperkt tot noodzakelijke uitgaven en dat middelen die niet direct worden besteed op risicomijdende wijze worden belegd.

50 Bij het beheer van niet-diaconale en diaconale middelen wordt er naar gestreefd om -indien mogelijk- reserves te vormen of aan te vullen ten einde middelen ter beschikking te hebben voor verwachte of onverwachte uitgaven in de toekomst.

Reservevorming voor niet diaconale uitgaven is met name gewenst als toekomstige uitgaven voor aankoop, nieuwbouw, verbouwing, onderhoud van kerkgebouw, pastorie of aanverwante gebouwen worden verwacht.

- 5 Reservevorming voor diaconale gelden is van belang opdat grote uitgaven bij hulp aan leden bij financiële moeilijkheden in hun privé of gezinsleven (levensonderhoud) binnen de gemeente of bijdrage in maatschappelijke en sociale noden buiten de gemeente direct kunnen worden gedaan.

Beloning beleidsbepalers

- 10 Met betrekking tot het verstrekken van vergoedingen aan kerkenraadsleden, pastoraal werkers, jeugdwerkers en koster geldt als uitgangspunt dat wel een vergoeding voor gemaakte kosten wordt verstrekt, en wanneer sprake is van een dienstverband een salaris, maar niet een vergoeding voor verrichten van bestuurlijke activiteiten.
- 15 Aan predikanten wordt voor hun niet-bestuurlijke werkzaamheden binnen de gemeente een traktement verstrekt en eventueel vrije bewoning van de pastorie. Daarnaast wordt een vergoeding verstrekt voor gemaakte kosten voor niet-bestuurlijke activiteiten.